proLékaře.cz | 10.11.2026

ROZVOJ ZUBNÍHO LÉKAŘSTVÍ NA PRAŽSKÉ FAKULTĚ PO ROCE 1918

Brázda O.
Stomatologická klinika, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy a Všeobecná fakultní nemocnice, Praha

Vznik samostatného státu v roce 1918 byl impulzem pro aktivizaci dění i na pražské lékařské fakultě. Děkan fakulty zasedání profesorského sboru 24. října 1918 zahájil: „Dnešní svoje sedění konáme již jako sbor profesorský české státní fakulty, protože říše rakousko-uherská náleží historii a na jejím místě vznikají nové státy, mezi nimi i stát Československý." Jeho slova přijali přítomní potleskem vstoje a na dalším jednání bylo vysloveno mnoho žádostí a návrhů mířících k rozvoji fakulty.

Eduard Nessel

Své požadavky vyslovil i prof. Eduard Nessel, který stál v čele zubního ambulatoria. I on usiloval o rozvoj tohoto pracoviště, aby tak jeho obor získal lepší možnosti pro svou činnost, a tím i větší prestiž a důstojnější postavení na fakultě. Kladným výsledkem jeho snažení byl přípis ministerstva školství, které povolilo, aby dosavadní zubní ambulatorium bylo změněno na stomatologický ústav. Tento dosud neznámý dokument se nalézá v archivu Univerzity Karlovy mezi protokoly jednání profesorského sboru z roku 1919. Uvádíme doslovný přepis tohoto dokumentu:

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY

Č.j.1550 *V Praze dne 18. července 1919*

Věc:
Ústav pro zubní lékařství-
reorganisace

Děkanství lékařské fakulty české university v Praze.

Vyřizujíc návrhy profesorského sboru, předložené shora citovanými zprávami, svoluje ministerstvo školství a národní osvěty, aby dosavadní ambulatorium tamní fakulty se zřetelem k požadavkům doby, vědy i učby přeměnilo se ve stomatologický ústav se třemi odděleními, a to:

1. Oddělení pro zubní chirurgii (operativní zubní lékařství a zubní chirurgie) pod vedením Dra. Nessela, jemuž přísluší také vrchní vedení celého ústavu.

Při tom béře se na vědomí, že tomuto bylo přikázáno místo asistenta s plnou renumerací, jež zastává toho času soukromý docent Dr. Šmelhaus. Nově systematizuje se pro oddělení to profesorským sborem navržené místo jednoho demonstrátora s obvyklým stipendiem 600 K, a to od 1. října 1919.

2. Oddělení pro konservativní ošetřování chrupů (plombování zubů) pod vedením tit. profesora Dra. Jesenského.

Při tom béře se na vědomí, že oddělení tomu vedle dosavadního jediného demonstrátora (t.č. studenta Jana Einspiegla) se stipendiem ročních 600 K přiděleno také místo asistentské, povolené výnosem bývalého ministerstva kultury a vyučování ve Vídni ze dne 21. listopadu 1913 č. 57801 ex 1912 s renumerací ročních 1000 K, místo, které zaujímal dříve Dr. Frnka nyní pak od 1. ledna 1919 ve smyslu výnosu zdejšího ze dne 7. března 1919, č. 10972, zaujímá stud. Josef Přibyl. Pro místo toto systematizuje se dodatečně od 1. dubna 1919 plná normální renumerace asistentská.

Dále povoluje se pro oddělení to k nákupu plombovacího materiálu (plomb, chemikálií a pod.) částka tří tisíc (:3000:) korun ročně počínajíc 1. dubnem 1919 a mimo to na pořízení nejnutnějšího instrumentaria mimořádná dotace pětitisíc (:5000:) korun.

proLékaře.cz | 10.11.2026

Berouc konečně na vědomí, že cvičení konaná na oddělení tom pro posluchače lékařství a zejména pro absolventy mající v úmyslu specialisovati se pro obor zubního lékařství, jsou již od počátku dubna 1919 v plném chodu a že příjem z úředně stanovených poplatkův, odváděných ošetřovanci oddělení toho obnáší měsíčně 400–500 K, činí ministerstvo současně opatření, aby ve státním rozpočtu již na rok 1920 byla mezi „státní příjmy" české lékařské fakulty v Praze zařaděna též zvláštní korespondující položka příjmová, stanovená prozatím částkou pětitisíc (:5000:) korun ročně. Profesoru Dru. Jesenskému se ukládá, aby tato položka příjmová byla nejen realizována, nýbrž dle možnosti byla státní pokladně odvedena částka vyšší, aby tak v zájmu financí státních veškerý náklad, spojený s provozem řečeného oddělení, byl i finančně vyrovnán.

3. Oddělení pro zubní techniku (stomatechnické) a pro othodontii, rovněž pod vedením tit. profesora Dra. Jesenského.

Při tom béře se na vědomí, že oddělení tomu jest od 1. dubna 1919 přidělen

a) asistent s plnou normální renumerací Dr. Karel Wachsmann, povolený výnosem zdejším ze dne 29. dubna 1919 č.16931.

b) dále jako demonstrátor stud. med. Alexander Svět, jemuž tímto výnosem povoluje se dodatečně od 1. dubna 1919 stipendium šest set (:600) korun ročně a

c) zubní technik Václav Stehlík, jemuž místo dosavadního stipendia ročních 600 K povolených výnosem zdejším ze dne 26. dubna 1919, č. 16511, uděluje se dodatečně od 1. dubna 1919 renumerace dvě stě (:200:) korun měsíčně a od 1. října 1919 renumerace ročních třítisícšestiset (:3600:) korun.

Všechna tři místa při oddělení tomto jest považovati za systematizovaná.

Pro oddělení to, rovněž dnem 1. dubna 1919 v činnost uvedené, povoluje se k nákupu materiálu (kaučuku, zlata, jiných kovů, umělých zubů a pod.), potřebného k hotovení zubních prothes roční částka desetitisíc (:10000:) korun od 1. dubna 1919 a na pořízení nejnutnějšího nábytku a nejpotřebnějších nástrojů mimořádná dotace pětitisíc (:5000:) korun.

Berouce na vědomí, že se na oddělení tom již intesivně pracuje a že předepsané taxy ošetřovanců obnášejí měsíčně 1000 až 1500 K, zařadilo ministerstvo do osnovy státního rozpočtu již na rok 1920 korespondující položku příjmovou, stanovenou prozatím roční částkou patnáctitisíc (:15000:) korun. Také položce této nechť věnuje profesor Jesenský zvláštní pozornost, protože pro případné zvýšení výdajových položek řečeného ústavu budou z důvodů rovnováhy rozpočtové v prvé řadě směrodatnými výtěžky vybraných tax.

Tyto měly by se upraviti tak, aby byly v souhlasu s drahotními poměry doby nynější. V tom směru očekávají se účelné návrhy na změnu, pokud se týče doplnění „sazby poplatkové" svého času pro ošetřovance zubního ambulatoria stanovené a nyní zastaralé. Při tom bylo by též podati zprávu, jaká částka jest potřebna na technický provoz oddělení pro zubní chirurgii a jakým obnosem mohl by se do státního rozpočtu zařaditi výtěžek tax vybraných od ošetřovanců oddělení toho.

Prozatím byla v rozpočtu ponechána pro oddělení toto dosavadní příjmová položka bývalého ambulatoria ročních 4000 K.

Také „příjmy od kursistů", o nichž děje se zmínka v tamní zprávě ze dne 27. března 1919 č. 2030, jest odváděti státní pokladně a sem celkově za každý rok vykazovati, aby mohlo se učiniti příslušně preliminární opatření.

Co se týče řádné dotace, určené pro vědecké potřeby stomatologického ústavu, podotýká se, že tato jest od letošního roku preliminována obnosem předválečným, totiž tří tisíc osmi set (:3800:) korun, kterýž obnos má sloužiti nyní všem třem oddělením ústavu toho a dává se celý současným výnosem zdejším ze dne 16. července 1919 č. 2936 k dispozici.

Na návrh profesorského sboru povoluje se dále pro řečený ústav od 1. října 1919 kancelářská síla pomocná (písařka neb válečný invalida) s normálním denním platem a druhý výpomocný sluha s obvyklou denní mzdou. Dále jdoucím návrhům tamního profesorského sboru, usneseným v sedění ze dne 21. listopadu 1918, aby pro všechna řečená oddělení bylo povoleno po dvou demonstrátorech, nelze toho času vyhověti, kdežto žádaný a navržený další jeden demonstrátor se zvláštním určením pro ordinaci studujícím vysokoškolských škol na útraty nadace Kromholzovy výnosem tímto od 1. října 1919 se povoluje a to rovněž se stipendiem ročních 600 K. (:šestset korun:).

Žádosti profesora Nessla, aby pro každé oddělení byla povolena zvláštní ženská síla písařská, jakož i návrhu profesorského sboru, aby byla pro ústav jedna vyškolená sestra, toho času vyhověti nelze a jest učiniti vhodné opatření, aby celý ústav vyšel prozatím se zvláštní ženskou silou již dříve povolenou a s novou písařskou silou povolenou výnosem tímto od 1. října 1919.

O tom dává se děkanství vědět, by další zařídilo.

Ministr: Habrman

proLékaře.cz | 10.11.2026

Gustav Habrman

Jan Jesenský

Pod výnos ministerstva se podepisuje ministr Gustav Habrman (1864–1932). Byl to člen strany sociálně demokratické, který postupně vykonával práci poslance, senátora a posléze se stává členem vlády. Je ministrem školství první československé vlády premiéra Karla Kramáře. Ve druhé vládě vedené Eduardem Benešem je jmenován ministrem sociální péče.

V citovaném textu ministerstva školství se objevují jména několika lékařů, známých i méně známých.

Eduard Nessel (1851–1920), syn prvního profesora zubního lékařství v Praze Františka Nessela, byl habilitován krátce po aktivaci České lékařské fakulty a vedl zubní ambulatorium ve spolupráci s docentem zubního lékařství Mořicem Baštýřem (1835–1894). Odchází na odpočinek jako profesor a jeho nástupcem se stává Jan Jesenský (1870–1947), který posléze prosadil změnu tohoto pracoviště na zubní kliniku.

Z dalších méně známých lékařů nacházíme v ministerském přípisu Stanislava Šmelhause (1888–1959), který byl habilitován v roce 1917. Působil též jako ordinář zubního ambulatoria české dětské nemocnice, současně pracoval ve své soukromé praxi. Mimořádným profesorem pro zubní lékařství se stal v roce 1929 a na fakultě působil do roku 1951, kdy odchází pracovat do Krajského ústavu národního zdraví v Klimentské ulici v Praze.

Josef Přibyl (1892–1958) již jako medik byl demonstrátorem zubního ambulatoria a v roce 1919 se stává asistentem. Po zřízení Státního ústavu pro zubní lékařství tam odchází jako přednosta konzervačního oddělení. Úzce spolupracoval s profesorem Neuwirthem, s nímž napsal učebnici Konzervační zubní lékařství.

Karel Wachsmann (1887–1969) promoval v roce 1911 a odchází do Brna jako sekundární lékař tamní Zemské nemocnice. Rozhoduje se však pro zubní lékařství a odjíždí na krátkodobý studijní pobyt na zubní kliniku do Berlína a pak pracuje v ordinaci svého otce v Praze. V roce 1919 se stává asistentem profesora Nessela a věnuje se ortodoncii. Po vzniku Státního ústavu tam odchází jako přednosta ortodontického oddělení a v letech 1945–1952 je ředitelem tohoto ústavu. Je autorem nebo spoluautorem šesti učebnic ortodoncie, které napsal společně s profesorem Škaloudem, docentem Šimkem a docentem Adamem.

Vilém Frnka (1876–1927), na jehož místo pak nastoupil Josef Přibyl, působil v zubním ambulatoriu jen krátce, po vypuknutí světové války byl členem týmu vojenské nemocnice na Žižkově, kterou vedl profesor Jesenský. Od roku 1919 až do své smrti pracoval ve své ordinaci v Dejvicích.

Bližší informace o Alexandru Světovi a Janu Einspieglovi, jejichž jména jsou rovněž uvedena v přípisu, se autorovi tohoto textu nepodařilo zjistit.

Nález citovaného dokumentu je zajímavým příspěvkem k rozvoji zubního lékařství, které vedlo od zubního ambulatoria přes ústav zubního lékařství ke vzniku zubní kliniky.

doc. MUDr. Otakar Brázda, CSc.
Stomatologická klinika
1. LF UK a VFN
Kateřinská 32
120 00 Praha 2

LITERATURA

1. Archiv Univerzity Karlovy.
Protokoly jednání profesorského sboru 1919.
2. Biografický slovník
České lékařské fakulty.
Praha: Univerzita Karlova, 1988.
3. Brázda O.
Profesorský sbor české lékařské fakulty v říjnu 1918. Čas lék Čes. 2019.